

YTTRANDE

Dnr RA 04-2015/12437

Datum
2016-03-15Regeringskansliet
Kulturdepartementet
Enheten för kulturarv och livsmiljö
Att: Eva Stengård
103 33 Stockholm**Yttrande över betänkandet Ny museipolitik (SOU 2015:89) Ku2015/02515/KL**

Inledning

Riksarkivet har ombetts att lämna synpunkter på betänkandet Ny museipolitik (SOU 2015:89). Riksarkivet begränsar sitt svar till synpunkter på de frågor som hänger samman med förslag rörande

- Införande av en museilag
- Lagens definition av museum
- Lagens innebörd avseende samlingsförvaltning
- Inrättande av en ny museimyndighet
- Samverkan och bidragsgivning
- Digisams placering

Sammanfattning av Riksarkivets synpunkter

- Riksarkivet är positivt till att en museilag med syfte att tydliggöra den offentliga museiverksamhetens övergripande mål och museernas ställning som fria kunskapsinstitutioner införs.
- I definitionen av vad det är som i lagens mening är att anse som museum ska anges att utställningsverksamheten är en huvudsaklig verksamhet, förutom de övriga angivna kriterierna i den aktuella paragrafen (2 § i förslaget). Annars kan det uppstå oklarhet kring vilka institutioner lagen omfattar.
- Riksarkivet är positivt till förslaget att de offentliga museerna ska ha rätt att genom överlåtelse, försäljning eller gallring (destruering) avhända sig lös egendom som ingår i museisamlingar. Riksarkivet vill dock betona vikten av att begreppet ”lös egendom” definieras och avgränsas från arkiv och bibliotek i lämplig föreskrift. Vid eventuell gallring eller avhändande av enskilda arkiv som ett offentligt museum äger bör samråd ske med Riksarkivet.
- Riksarkivet avstyrker förslaget att inrätta en mindre, sidoordnad förvaltningsmyndighet för museifrågor, eftersom det skulle medföra ytterligare splittring inom kulturarvssektorn. Riksarkivet anser att en större, befintlig kulturarvsmyndighet eller museum ska få ett utökat uppdrag att samordna och utveckla museiverksamheten. Myndigheten bör vara överordnad museerna och ha ett tydligt mandat för att styra och samordna museernas verksamhet i vissa frågor.

- Om resurser genom nedläggning av Riksutställningar kan frigöras föreslår Riksarkivet att dessa används - förutom förstärkning av en befintlig myndighet med delvis nya uppdrag - till strategisk bidragsgivning för att främja digitaliseringen inom museisektorn. Behovet av stöd för strategiska utvecklingsfrågor som rör digitalisering finns dock inom hela ABM-sektorn.
- Riksarkivet vidhåller sin uppfattning att Digisam även i framtiden bör placeras vid Riksarkivet med anledning av myndighetens roll i och ansvar för statlig informationshantering och bevarande av det dokumentära kulturarvet.

Synpunkter om införande av en museilag

Riksarkivet är positivt till att en museilag med syfte att tydliggöra den offentliga museiverksamhetens övergripande mål och museernas ställning som fria kunskapsinstitutioner införs, så som det uttrycks i paragraferna 3 och 5 i utredningens förslag till museilag. Riksarkivet instämmer i att i lagen bör lyftas fram vikten av kunskapsuppbyggnad och samverkan mellan museerna med olika offentliga huvudmän, så att tillgängligheten för människor säkras i hela landet.

Lagens definition av museum

Riksarkivet är kritisk till formuleringen i paragraf 2 i lagförslaget.

2 § Med ett museum avses i denna lag en institution som bedriver utställningsverksamhet som är öppen för allmänheten och som har avlönad personal.

Enligt författningskommentarerna på sidan 324 har utredningen gått från den inom branschen vedertagna definitionen, d.v.s. ICOM:s, med avsikt att ”tillhandahålla en fungerande avgränsning för syftet med museilagen..”. Riksarkivets uppfattning är dock att denna formulering kan leda till oklarhet beträffande vilka institutioner lagen omfattar.

Det finns många offentliga institutioner med avlönad personal – inte minst inom kultursektorn – vilka som ett led i sin förmedlingsverksamhet ordnar permanenta eller tillfälliga utställningar. Det gör dem inte till museer, eftersom det inte är deras huvudsakliga verksamhet.

I definitionen av vad det är som i lagens mening är att anse som museum ska anges att utställningsverksamheten är en huvudsaklig verksamhet, förutom de övriga angivna kriterierna i denna paragraf. I avsnittet Bedömningar och förslag på sidan 269 finns just en sådan definition, men i det slutgiltiga förslaget har ordet ”huvudsaklig” fallit bort.

Lagens innebörd avseende samlingsförvaltning

Riksarkivet är positivt till förslaget att de offentliga museerna ska ha rätt att genom överlåtelse, försäljning eller gallring (destruering) avhända sig lös egendom som ingår i museisamlingar om dessa inte behövs för verksamheten. Riksarkivet vill dock lyfta fram betydelsen av att begreppet ”lös egendom” definieras och avgränsas från arkiv och bibliotek i lämplig föreskrift.

Förutom myndighetsarkiv där hanteringen regleras i bl.a. Offentlighets- och sekretesslagen (SFS 2009:400) och Arkivlagen (SFS 1990:782) har många museer även värdefulla enskilda arkiv i sin ägo. Det är viktigt att vid beslut om eventuell gallring eller annat avhändande av sådant material beakta ett bredare, nationellt arkivperspektiv, inte endast det enskilda museets behov. Riksarkivet kan fungera som samrådsmyndighet vid sådana tillfällen.

Synpunkter på förslaget om inrättade av en ny myndighet för museifrågor

Riksarkivets bedömningar i denna fråga grundar sig till viss del på de erfarenheter som myndigheten har fått under den relativt nyligen genomförda processen att sammanföra Riksarkivet och de sju landsarkiven till en myndighet.

Riksarkivet avstyrker förslaget att inrätta en ny myndighet för museifrågor eftersom det skulle medföra ytterligare splittring inom kulturarvssektorn, tvärtemot intentionerna i utredningsuppdraget. Att koncentrera de föreslagna uppdragen inom en liten förvaltningsmyndighet som är sidoordnad centralmuseerna är enligt vår bedömning inte ändamålsenligt.

Dessa verksamheter skulle innebära en mycket smal och inte i alla delar sammanhängande myndighetsprofil, en myndighet utan mandat, styrka eller kapacitet att åstadkomma samordning och utan möjlighet att på ett kraftfullt sätt främja strategisk utveckling inom den idag ganska spretiga museisektorn.

För att åstadkomma den typen av utveckling krävs – enligt vår bedömning – en större myndighets resurser – inte minst administrativa sådana – flera olika kompetenser och en bättre organisatorisk förankring i museivärlden. Denna myndighet bör få ett mer omfattande mandat vad det gäller styrning och samordning än den av utredningen föreslagna myndigheten och vara överordnad museerna, åtminstone i vissa frågor.

En sådan museimyndighet kan skapas på olika sätt. Riksarkivet anser att den mest framkomliga vägen är att någon av de befintliga, större kulturarvsmyndigheterna, exempelvis Riksantikvarieämbetet, eller något av centralmuseerna får ett utökat uppdrag och motsvarande resursförstärkning.

Jämfört med utredningens förslag innebär en sådan lösning en mer djupgående organisatorisk förändring som erfarenhetsmässigt skulle ta längre tid att genomföra, men som på sikt skulle leda till en bättre samordning och effektivare myndighetsutövning.

Med en tydlig part för museiväsendet, skulle också en bättre balans inom ABM-sektorn kunna uppnås och samverkan på nationell nivå underlättas.

Samverkan och bidragsgivning

Utredningen påpekar att det finns ett stort behov av att stärka samarbetet mellan museerna och att det som hindrar denna utveckling är brist på resurser. Riksarkivet vill i sammanhanget gärna lyfta fram behovet av sektorsöverskridande samarbete som finns inom hela ABM-området, inte minst vad det gäller digitaliseringsfrågor.

Om resurser genom nedläggning av Riksutställningar kan frigöras, föreslår Riksarkivet att dessa används - förutom förstärkning av en befintlig myndighet med delvis nya uppdrag - till strategisk bidragsgivning för att främja digitaliseringen inom museisektorn. Till skillnad från utredningens förslag som förordar ett allmänt utvecklings- och samarbetsbidrag anser Riksarkivet att statens bidragsgivning bör vara mer målinriktad och främja samarbetsprojekt som på ett bestående sätt bidrar till den digitala utvecklingen inom sektorn. Om ytterligare medel kan tillföras bör sådan bidragsgivning omfatta hela ABM-sektorn och administreras av respektive sektorsmyndighet. Att sådana resurser kommer att behöva tillföras för digitalisering och digitalt bevarande av kulturarvet framgår av Digisams rapport till regeringen i februari 2016.¹

¹ Ett digitalare kulturarv. Digisams verksamhet 2011-2015. ISBN 978-91-87491-13-9. www.digisam.se

Risken med bidragsgivning till mycket allmänt hållna utvecklingsprojekt är att många, i och för sig intressanta projekt genomförs, dock utan att resultatet kan operationaliseras eller implementeras i den löpande verksamheten när resurserna i form av projektmedel är förbrukade.

Både utredningens och Riksarkivets förslag innebär dock ett visst avsteg från kultursamverkansmodellen i och med det att en ny, centraltstyrd statlig bidragsgivning förordas. Detta kan dock lösas inom befintliga ramar, genom att Samverkansrådet vid Kulturrådet samordnar utvecklingsbidraget inom samverkansmodellen med den föreslagna bidragsgivningen från sektorsmyndigheterna.

Digisams placering

Riksarkivet avstyrker utredningens förslag att placera samordningssekretariatet Digisam vid den av utredningen föreslagna nya museimyndigheten.

En för hela ABM-sektorn strategiskt mycket viktig funktion bör inte placeras vid en mindre och oprövad myndighet utan större administrativa resurser, kontaktnät och samarbetskanaler till de övriga institutionerna utanför museisektorn.

Oavsett om en ny museimyndighet inrättas eller inte, vidhåller Riksarkivet sin uppfattning att Digisam även i framtiden bör placeras vid Riksarkivet. ”Med sin centrala roll inom bl.a. statlig informationshantering, föreskriftsrätt samt ansvar och kompetens för lagrings- och bevarandefrågor bedömer Riksarkivet att myndigheten är den lämpligaste mottagaren av ett Digisam med förnyat uppdrag och som kan ges en långsiktigt integrerad placering vid myndigheten.”² Riksarkivet har dessutom ett brett sektorsansvar för bevarande av det dokumentära kulturarvet, en nationell överblick och en regional förankring genom landsarkiven. Även sektorsövergripande samarbeten av olika slag är en naturlig del av Riksarkivets verksamhet, likaså internationell samverkan. Dessa faktorer ger gynnsamma förutsättningar för positiva synergieffekter och stärker Digisams möjligheter att brett och strategiskt kunna arbeta mot hela kulturarvssektorn.

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarien Björn Jordell. Närvarande vid ärendets slutliga beredning har också varit förste arkivarie Katalin Gere (föredragande).

Björn Jordell

Katalin Gere

Kopia till: Kulturdepartementet.

---

² Ur Riksarkivets skrivelse till Kulturdepartementet 2014-12-11, dnr RA04-2013/06301.